

A pomázi Meseliahegy földtani viszonyai.

HANTKEN MIKSÁTÓL.

Felolvastatott a m. f. társulat 1866 július havában tartott szakülésében.

Pomáz falu Budától északnak körülbelül 3 mértföldnyi távolságban fekszik a Meseliahegy déli és keleti tövén. Ezen falunál a sz. kereszt csobánka-pomázi völgy a dunai völgybe szakad.

A sz. kereszt-pomázi völgy földtani tekintetben annyiból nevezetes hogy az a határvonalat jelöli mely az eruptio trachyt kőzeteket valamint a genetikai tekintetben azokkal szoros összekötetésben álló trachyttuffokat választja el, azon kőzetektől melyet a trachyt kitodulásaival ninesenek összefüggésben. — Ezen völgy bal oldalán t. i. a trachytok valamint a trachyttuffok hatalmasan vannak kifejlődve, annak jobb oldalán pedig eddig tapasztalatunk szerint azoknak semmi nyoma sincs.

A Meseliahegy ezen völgy bal oldali magaslatainak legvégső pontját képezi, s emélfogva már a trachyt területén emelkedik. Ezen hegy földtani összetételében kizárólag üledékes kőzetek vesznek részt, melyek geologiai korukra nézve különböznek egymástól. Azok között vannak olyanok melyek a trachyt kitodulások hatásainak nem voltak kitéve és olyanok melyek eredete azokkal szoros összekötetésben volt. Ezen körülményekből következtethetünk ezen vidék trachyt kőzetei geologiai korára s emélfogva a Meselia hegy földtani alkotásának tanulmányozása annál nagyobb érdekekkel bír.

Az eddigelé tett észleleteim nyomán a következő réteg csoportozatok vesznek részt a Meselia hegy földtani összetételében:

1. Az oligocen félig sós vizi tályag.
 2. Az oligocen tengeri homok és homokkő.
 3. A neogen tengeri agyagos homok.
 4. A neogen tengeri mészkő.
 5. A neogen trachyttuff.
1. Az oligocen féligsós vizi tályag azon vizmozásban fordul

elő mely a Meselia hegy északi oldalán ugyan azon hegy meg a Kartaliahegy között húzódik el. Néhány év előtt ezen vizmosás egyik pontján 16 ölnyi aknat mélyeztettek köszénkutató alkalmával. Ezen mélységben egy vékony széntelepre bukkantak, mely kiaknazásra nem volt méltó s emélfogva a további műveletet abba hagyták. A közéntelep feletti rétegek többnyire tályagból állanak és tökéletesen megegyeznek azon képlet rétegeivel melyek a mógyorosi és mikloshegyi vidéken az ottani oligocen köszéntelegeket fedik. — Az útbóbi vidéken t. i. a köszéntelegek felett egy réteg csoport van kifejlődve mely ugyanazon fauna által van jellemezve. Ezen fauna félig sósvizi — és leginkább a következő fajokból áll; mint:

Cerithium margaritaceum Lam.

Cerithium plicatum Brong

Melanopsis ancillaroides Desh.

Cyrena semistriata Desh.

A felhozott puhányokon kívül még foraminiferák is fordulnak elő, melyek közül a *Rosalina vicinensis* d'Orb. a leggyakoribb.

Az említett pomázi feligsósvizi rétegekben mind ezen faj is előfordul és tehát kétségbe nem vonható ezen rétegek geológiai egykorúsága. — Azonban meg kell említenem hogy a mógyorosi valamint mikloshegyi vidéken a közéntelegek közvetlen fedűjében nagy mennyiségben van kifejlődve egy puhányfaj: *Congeria Brardii* Brongn, mely igen esekély függőleges elterjedéssel bír — és tehát ezen köszéntelepre nézve oly nagy jelentőségű mint a doroghi és tokodi valamint a sárisápi eocen széntelepekre nézve a *Cerithium striatum* Defr. Ezen *Congeria* Pomázon nem fordul elő. — Ha ezen körülményt tekintetbe veszük, feltehetjük hogy az eddig ismert pomázi széntelep talán nem felel meg egészen azon szintnek mely az estergomi vidéken az ottani széntelegek által van jelölve, és ahól azok a feligsósvizi képlet legalsóbb osztályzatát képezik.

2. Az oligocen tengeri homok- és homokkőképlet ugyanazon vizmosásban de annak felsőbb részén van feltárva és a feligsósvizi képződmény közvetlen fedűjét képezi. A benne találtató kövületek szintén tökéletesen megegyeznek azokkal, melyek az esztergomi vidék homokkő képletében is előfordulnak.

Az előforduló kövületek közül a következők a leggyakoribbak:

Turritella.

Cerithium margaritaceum Lam.

Cerith. plicatum Brong.

Venus

Corbula carinata.

Pectunculus crassus Phil.

Azon kövületek megtartási állapota, azonban oly rossz, hogy alig lehet ép példányt kapni

A tengeri oligocen képlet többnyire laza homokkőből áll, mint ez az estergomi valamint a diós-jenői vidéken is előfordul.

3. A tengeri neogen agyagos homok. — Ezen képletet legjobban észlelhetni azon mély uton, mely a Meselia hegy délkeleti oldalán Pomáztól a szőlőkbe visz. Ezen mély uton az agyagos homok több ölnyi magas falakat képez és első tekintetre Lössnek látszik. Kövületeket nem tartalmaz s ennél fogva hajos volna ezen réteg geológiai korát meghatározni ha azon körülmény nem szolgáltatna támpontot, hogy ezen kőzet egy mészkő közvetlen fekijét képezi, melynek geológiai korát biztosan meghatározhatjuk. A tengeri agyagos homok a Meselia-hegy alsóbb szőlőinek talaját képezi míg annak felső része egészen másnemű földből áll.

4. A tengeri mészkő. — Ezen kőzet tulnyomólag bryozoákból áll s ennél fogva zoogen. Helyenként sok quarz szemet tartalmaz. A bryozoák közül a *Cellepora globularis* Bronn nagy mennyiségben van kifejlődve. A bryozoákon kívül *Nulliporák* is résztvesznek ezen kőzet összetételében. *Pecten* és *Ostrea* ritkán fordulnak elő benne. Ezen kövületek szerint bátran állíthatjuk, hogy a mészkő az u. n. lajthamésznek felel meg, ám bár összetételére nézve nagyon különbözik azon lajthamészről, mely a budai hegység nyugati valamint déli oldalán elterjedt neogen képletben fordul elő.

A mészkőrétegek felett *Trachyttuffok* vannak kifejlődve és azok képezik a Meseliahegy tetejét.

A mészkőben eddigelé nem találtam semmi nyomát a trachyt kőzetnek — úgy látszik tehát, hogy a visegrádi trachyt kitodulása csak a lajthamész lerakódása után történt.